

ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ І. І. МЕЧНИКОВА
ФАКУЛЬТЕТ ПСИХОЛОГІЇ ТА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

Л. Я. Барінова

Психологічна компетентність психолога

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

для студентів 3 курсу напряму підготовки 6.030102 Психологія
освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» по підготовці до
лекційних та практичних занять

ОДЕСА
ОНУ
2018

УДК 159.9-047.22:378. 011.32.03(076)
Б249

Рекомендовано до друку Вченою Радою ІМЕМ
ОНУ імені І. І. Мечникова.
Протокол № 3 від 20 грудня 2017 р.

Рецензенти:

Н. В. Родина – професор, доктор психологічних наук, завідувач кафедри диференціальної і спеціальної психології Одеського національного університету імені І. І. Мечникова;

О. І. Кононенко – доктор психологічних наук, доцент кафедри диференціальної і спеціальної психології Одеського національного університету імені І. І. Мечникова.

Барінова Л. Я.

Б249 Психологічна компетентність психолога : методичні вказівки для студентів 3 курсу напряму підготовки 6.030102 Психологія / Л. Я. Барінова – Одеса: Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, 2018.– 44 с.

Методичні вказівки складаються з тем практичних занять, їх планів і завдань для студентів, та списку літератури

Дані вказівки спрямовані надати повну інформацію щодо теоретичних аспектів та практичних завдань щодо підготовки студентів до вивчення відповідного курсу.

УДК 159.9-047.22:378. 011.32.03(076)

© Барінова Л. Я., 2018
© Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, 2018

ЗМІСТ

Передмова	4
<i>Тема 1.</i> Психологічні особливості особистості майбутнього психолога та його професійної підготовки	7
<i>Тема 2.</i> Компетентнісний підхід у сучасній науці про людину: основні підходи та інновації	11
<i>Тема 3.</i> Теоретико-методологічні основи дослідження психологічної компетентності психолога	14
<i>Тема 4.</i> Внутрішні складові психологічної компетентності особистості майбутнього психолога	18
<i>Тема 5.</i> Методи дослідження психологічної компетентності психолога	21
<i>Тема 6.</i> Особливості діагностики психологічної компетентності психолога	24
Питання для підсумкового контролю (іспитів)	31
Список рекомендованої літератури	32
Додаток. Підсумкова контрольна робота	41

ПЕРЕДМОВА

Вивчення дисципліни «Психологічна компетентність психолога» диктується сучасними вимогами до підготовки фахівців у галузі психології. Проблема розвитку психологічної компетентності як особистісної характеристики психолога є найбільш затребуваною прикладною проблемою сучасної психологічної науки, яка сприяє формуванню вміння моделювати і оцінювати наслідки своїх дій заздалегідь і на тривалу перспективу, що дозволяє здійснювати перехід від зовнішньої оцінки до вироблення «внутрішніх стандартів» оцінювання себе, своїх планів, життєвих ситуацій і дій інших людей.

Виходячи з цього, стає актуальним необхідність ознайомлення студентів, майбутніх психологів, із психологічною компетентністю як інтегральним особистісним конструктом та її місцем в структурі особистості психолога.

Мета курсу – формування у студентів наукового уявлення про психологічну компетентність як психологічний феномен та її місце в структурі особистості психолога; ознайомлення майбутніх психологів із внутрішньою структурою психологічної компетентності як цілісного конструкту.

Завдання курсу

1. Розглянути основні підходи до проблеми психологічної компетентності особистості.
2. Прослідити особливості та інновації компетентнісного підходу в сучасній науці про людину.
3. Всебічно розглянути питання про можливі шляхи вдосконалення професійної ефективності майбутнього психолога з урахуванням особливостей його психологічної компетентності.

Місце курсу в навчальному процесі

Основною формою вивчення студентами курсу «Психологічна компетентність психолога» є відвідування лекцій, які охоплюють

своїм змістом предмет та основні задачі дисципліни, знайомлять студентів з основними видами психологічних компетенцій та методами їх емпіричного дослідження.

Курс «Психологічна компетентність психолога» передбачає активізацію знань, які були отримані студентами під час вивчення загальної, експериментальної та диференціальної психології, опирається на освіченість студентів у основних проблемах методології психології.

Навчальний курс «Психологічна компетентність психолога» є одним з курсів циклу професійно-орієнтованих дисциплін програми підготовки магістрів - психологів, який поглиблює їх знання в галузі найбільш актуальних методологічних та прикладних проблем сучасної психології.

На підставі вивчення курсу студенти повинні:

знати: теоретико-методологічні засади дослідження психологічної компетентності, сучасні теоретичні підходи та методи її вивчення;

вміти: диференціювати дії з організації життя, аналізувати взаємовідносини між особливостями проблемних ситуацій та діями з організації життя як передумови для операціоналізації психологічної компетентності; опрацьовувати наукові першоджерела з досліджуваної теми та вести наукові дискусії.

Організаційно-методичні вказівки

Логіка викладання курсу «Психологічна компетентність психолога» передбачає використання модульної технології навчання. Програма курсу формувалася як сукупність 4 змістовних модулів. Кредитний модуль включає лекції, індивідуальну та самостійну роботу студентів.

Індивідуальна робота складається з:

виконання тестових (контрольних завдань) з кредитного модулю, презентації та обговорення у групі індивідуальних завдань.

Самостійна робота студента складається з:

1. Підготовки до лекцій, семінарських занять та контрольних робіт
2. Підготовки наукових анотацій до робіт з теоретичної психології

При визначенні навчальних досягнень студентів, які вивчають курс «Психологічна компетентність психолога» пропонується тематичне оцінювання, яке здійснюється у вигляді часткової (в рамках залікового кредиту) та підсумкової атестації.

Після закінчення вивчення дисципліни «Психологічна компетентність психолога» передбачено **проведення підсумкового контролю** за рівнем теоретичної та практичної підготовки студентів – іспит.

Рівні засвоєння матеріалів дисципліни

– Засвоєння знань – характеризується за такими параметрами: *знання базової специфіки* (знання термінології, специфічних фактів), *знання способів та методів оперування базовою специфікою* (знання правил, логічних послідовностей, кваліфікацій та категорій, критеріїв, методології), знання теоретичних основ щодо базової специфіки (знання принципів, узагальнень, теорій та структур).

– Розуміння суті вивченого матеріалу. Характеризується за такими параметрами, як трансляція, інтерпретація, екстрапозиція.

– Застосування вивченого матеріалу. Характеризується як вміння використовувати вивчений матеріал у нових ситуаціях.

– Аналіз матеріалу, тобто вміння розчленувати ціле на складові елементи. Характеризується за такими параметрами, як аналіз елементів, аналіз взаємозв'язків, аналіз організаційних принципів.

– Синтез матеріалу, тобто вміння створювати ціле з частин. Характеризується за такими параметрами, як створення власного повідомлення, створення плану, алгоритму дій, створення системи абстрактних відношень.

Тема 1. ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО ПСИХОЛОГА ТА ЙОГО ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

- 1.1. Психологічна характеристика пізнього юнацького віку.
- 1.2. Основні психологічні новоутворення періоду пізньої юності.
- 1.3. Погляди К. О. Абульханової-Славської, Б. Г. Ананьєва, Л. С. Виготського, І. С. Кона, В. Ф. Сафіна.
- 1.4. Психологічна характеристика студента-психолога.
- 1.5. Особливості професійної підготовки психолога у ВНЗ.

Методичні рекомендації до вивчення теми

При опрацюванні даної теми, необхідно звернути увагу студентів, що останнім часом у вітчизняній психології знаходить розповсюдження концепція «необмеженого розвитку» (Б. Г. Ананьєв, І. С. Кон, Ю. П. Платонов та ін.), згідно з якою розвитком є еволюційно-інволюційний поступальний рух, який не припиняється до моменту припинення самого життя. На підставі цього необхідно акцентувати увагу студентів на тому, що якщо психічний розвиток продовжується протягом всього життя і його показниками є психічні новоутворення і особливості, специфічні для кожного вікового періоду (що знайшло віддзеркалення в численних періодизаціях розвитку), то періоду пізньої юності (до якого відносяться сучасні студенти-майбутні психологи) як соціально-психологічній віковій категорії, що характеризується інтенсивним розвитком всієї структури особистості, інтелектуальної системи зокрема, також властиві специфічні психічні новоутворення і психічні особливості.

Студенти мають знати характеристики основних психологічних новоутворень періоду пізньої юності, під якими в науці розуміються якісні зсуви у розвитку особистості на окремих вікових етапах. В них виявляються особливості психічних процесів, станів, властивостей особистості, що характеризують її перехід на вищий ступінь організації і функціонування. Новоутворення пізнього юнацького

віку охоплюють пізнавальну, емоційну, мотиваційну, вольову сфери психіки. Вони виявляються і в структурі особистості: у інтересах, потребах, схильностях, в характері.

Центральними психічними процесами пізнього юнацького віку є розвиток свідомості і самосвідомості. Завдяки розвитку свідомості у молодих людей формується цілеспрямоване регулювання її відносин до навколишнього середовища і до своєї діяльності, провідною ж діяльністю періоду пізньої юності є учбово-професійна діяльність. Крім того, до новоутворень юності І. С. Кон відносить розвиток самостійного логічного мислення, образної пам'яті, індивідуального стилю розумової діяльності, інтерес до наукового пошуку.

При опрацюванні даної теми студенти мають засвоїти, що найважливішим новоутворенням цього періоду є розвиток самоосвіти, тобто самопізнання, а суть його - установка по відношенню до самого собі. Вона включає пізнавальний елемент (відкриття свого «Я»), понятійний елемент (уявлення про свою індивідуальність, якості і суть) і оцінно-вольовий елемент (самооцінка, самоповага). Розвиток рефлексії, тобто самопізнання у вигляді роздумів над власними переживаннями, відчуттями і думками обумовлює критичну переоцінку цінностей, що раніше склалися, і сенсу життя – можливо, їх зміна і подальший розвиток.

Завдання для індивідуальної роботи

Надати психологічну характеристику теорії особистості психолога.

Порівняти існуючі в науці підходи до вивчення особистості психолога.

Завдання для самостійної роботи

Проаналізувати та зробити конспект статей:

1. Боброва Л. Г. Внутрішні конфлікти студентів-першокурсників та випускників — майбутніх психологів / Л. Г. Боброва // Єдність навчання і наукових досліджень – головний принцип університету: Зб. наукових праць звітно-наукової конференції викладачів

університету за 2011 рік, 9-10 лютого 2012 р. Частина 1. – К. : Національний педагогічний університет імені М. П. Драго-манова, 2012. – С. 35-36.

2. Борисюк А. С. Негативні чинники професійної ідентифікації майбутнього фахівця / А. С. Борисюк // Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського: збірник наукових праць. Серія «Психологічні науки» [за ред. С. Д. Максименка, Н. О. Євдокимової]. – Т. 2. – Вип. 8. – Миколаїв : МНУ імені В. О. Сухомлинського, 2012. – С. 43-48.

3. Водолазская О. О. Субъективность как одна из детерминант профессионального становления психолога /О. О. Водолазская // Наука і освіта. – 2006. – № 5-6. – С. 24-26.

Список рекомендованої літератури

1. Введение в профессию «психолог» /В. И. Вачков, И. Б. Гриншпун, Н. С. Пряжников. [под ред. И. Б. Гриншпун] – М. : Воронеж: Изд-во НПО МОДЭК, 2004. – 464 с.

2. Вірна Ж. П. Неврогенез професійних деструкцій особистості / Ж. П. Вірна // Психологічні перспективи. – 2012. – Вип. 19. – С. 84-90.

3. Дідик Н. М. Особливості розвитку особистісної зрілості майбутніх психологів / Н. М. Дідик // Актуальні проблеми практичної психології. – Херсон, 2009. – С. 349-358.

4. Дмитерко-Карабин Х. М. Самоактуалізація студентів у процесі навчання у вищих закладах освіти / Х. М. Дмитерко-Карабин // Теоретико-методологічні проблеми генетичної психології: Мат-ли міжнар. наук конф., присвяченої 35-річчю наукової та педагогічної діяльності академіка С. Д. Максименка (17-18 грудня 2001 р., м. Київ). – Т. 4. – К. : Міленіум, 2002.– С. 101-105.

5. Донцов А. И. Профессиональные представления студентов-психологов / А. И. Донцов, Г. М. Белокрылова // Вопросы психологии. – 2000. – № 2. – С. 42-49.

6. Дубовицкая Т. Д. Диагностика уровня профессиональной направленности студентов / Т. Д. Дубовицкая // Психологическая наука и образование. – 2004. – № 2. – С. 86.

7. Кавизина К. Н. Исследование динамики профессиональной идентичности студентов-психологов в процессе обучения в вузе / К. Н. Кавизина // Актуальні проблеми практичної психології. – Херсон, 2009. – С. 431-440.

8. Ніколаєнко С. І. Формування соціально-психологічної адаптивності студентів під час навчання у вищому навчальному закладі як психолого-педагогічна проблема / С. І. Ніколаєнко, О. С. Ніколаєнко // Світогляд - Філософія - Релігія : зб. наук. пр. / ДНВЗ "УАБС НБУ". – Суми, 2013. – Вип. 4. – С. 64-72.

9. Татенко В. А. Про «еґологічний генезис» у Е. Гуссерля та проблему суб'єктних перетворень психіки в онтогенезі. / В. А. Татенко // Психологія і суспільство. – 2004. – № 4. – С. 13-37.

10. Цілинко І. О. Дослідження моральної сфери студентів ВНЗ / І. О. Цілинко // Вісник ОНУ. – 2013. – Т. 18. – Вип. 22. – Ч. 3. – С. 207-215.

Тема 2. КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД У СУЧАСНІЙ НАУЦІ ПРО ЛЮДИНУ: ОСНОВНІ ПІДХОДИ ТА ІННОВАЦІЇ

Поняття «компетенція», «компетентність», заснований на них підхід до процесу і результату становлення особистості. Компетентність та поняття «культура фахівця», «готовність до діяльності», «інформаційна основа діяльності», «професійна майстерність». Визначення компетентності особистості у Tuning Project та Дж. Равена.

Основні наукові підходи до вивчення психологічної компетентності в психологічній науці.

Методичні рекомендації до вивчення теми

При підготовці до заняття студенти мають засвоїти складність, багатовимірність і неоднозначність трактування як самих понять «компетенція», «компетентність», так і заснованого на них підходу до процесу і результату становлення особистості, а також необхідність аналітичного розгляду компетентісного підходу, що впроваджується в психологію особистості. Загальнопсихологічна дефініція «компетентність»/«компетенції» може означати, на наш погляд, самі різні явища: розумові дії (процеси, функції), особистісні якості людини, мотиваційні тенденції, ціннісні орієнтації (установки, диспозиції), особливості міжособистісної і конвенціональної взаємодії, практичні уміння, навички тощо. Окремі компетенції як деякі внутрішні, потенційні, приховані психологічні новоутворення (знання, уявлення, алгоритми дій, системи цінностей і стосунків) проявляються в цілісній психологічній компетентності особистості.

У Tuning Project компетенції представлені таким чином: інструментальні, в тому числі когнітивні, методологічні здібності, технологічні і лінгвістичні уміння; міжособистісні, пов'язані із здатністю суб'єкта виражати почуття, здатність до критики і самокритики; а також соціальні уміння (такі як уміння працювати в

команді і т. д.); системні компетенції як уміння і здібності, що стосуються цілих систем. За Дж. Равеном компетентність складається з великого числа компонентів, багато хто з яких відносно незалежний один від одного. Деякі компоненти відносяться переважно до когнітивної сфери, інші — до емоційної та ін., вони можуть замінювати один одного в якості складових ефективної поведінки особистості.

Вивчаючи основні наукові підходи до вивчення психологічної компетентності, студенти мають характеризувати її через розкриття її професійних та соціальних аспектів, через категорії психологічного часу особистості, розглядати як характеристику пізнавальної сфери особистості та основу її внутрішнього конфлікту; як здоров'язбережувальну інстанцію та гарант особистісної зрілості.

Завдання для індивідуальної роботи

Обґрунтувати основні складнощі дослідження психологічної компетентності в психологічній науці.

Проаналізувати категорію компетентності в дослідженнях вітчизняних та зарубіжних науковців.

Завдання для самостійної роботи

Підготувати конспект та аналіз статей:

1) Гадилия А. М. Психологическая компетентность учителя как актуальная проблема современной практической психологии /А. М. Гадилия // Ананьевские чтения. – 2003. – С. 112-115.

2) Грудок-Костюшко М. О. Компетентнісний підхід в освіті: формування діалогової компетентності в учнів загальноосвітніх шкіл / М. О. Грудок-Костюшко // Вісник ПУДПУ. – 2014. – № 7-8. – С. 74-80.

3) Гараніної Ж. Г. Психологическая компетентность как профессионально важное качество специалистов социальной сферы / Ж. Г.Гаранина // Ананьевские чтения. – 2003. – С. 132-134.

Список рекомендованої літератури

1. Барінова Л. Я. Психологічна компетентність як проблема психології особистості / Л. Я. Барінова // Вісник Південно-українського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського. – № 4. – 2014. – С. 221-232.
2. Башавець Н. А. Здоров'язбережувальна компетентність майбутнього фахівця як основа його культури / Н. А. Башавець // Наука і освіта.– 2013. – № 1-2. – С. 12-122.
3. Болотов В. А. Компетентностная модель: от идеи к образовательной программе / В. А. Болотов, В. В. Сериков // Педагогика. – 2003 – № 10. – С.43-56.
4. Грудок-Костюшко М. О. Компетентнісний підхід в освіті: формування діалогової компетентності в учнів загальноосвітніх шкіл / М. О. Грудок-Костюшко // Вісник ПУДПУ. – 2014. – № 7-8. – С. 74-80.
5. Демчук О. О. Аналіз основних наукових підходів до феномена життєвої компетентності як складової життєтворчості особистості / О. О. Демчук // Вісник ОНУ. Психологія – 2013. – Т. 18. – Вип. 22 (1). – С. 216 - 222.
6. Мельниченко Г. В. Концептуальні засади розвитку навчально-пізнавальної компетентності в опрацюванні теоретичних курсів у межах модульної технології навчання / Г. В. Мельниченко // Наука і освіта. – 2008. – № 4-5. – С. 164-167.
7. Равен Дж. Компетентность в современном обществе. Выявление, развитие и реализация / Дж. Равен. – М., 2002. – 278 с.
8. Tuning Educational Structures in Europe. Line 1. Learning Outcomes. Competences. Methodology. 2001 – 2003. Phase 1/ [http: // www.relintdeusto.es/TuningProject/index.htm](http://www.relintdeusto.es/TuningProject/index.htm).

Тема 3. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПСИХОЛОГА

Визначення психологічної компетентності. Обґрунтування необхідності пошуку адекватної методології дослідження психологічної компетентності. Виділення основних методологічних гарантів дослідження психологічної компетентності особистості: суб'єктного, системного та синергетичного, інтеграційного підходів; теоретичних положень Д. О. Леонт'єва про особистісний потенціал як базову індивідуальну характеристику особистості, основних положень теорії особистості як суб'єкта активності та проблеми мета індивідуальності.

Методичні рекомендації до вивчення теми

При опрацюванні теми особливу увагу необхідно звернути на визначення психологічної компетентності особистості як цілісної соціально-психологічна якість, що дозволяє їй успішно реалізовувати свій внутрішній потенціал, взаємодіяти з іншими людьми, адекватно вирішувати стандартні і особливо нестандартні, такі, що вимагають творчості, завдання, переживати почуття внутрішнього комфорту і психологічної захищеності.

Студенти мають усвідомлювати значення адекватно підібраної методології для вивчення психологічної компетентності та орієнтуватися у наукових доробках науковців.

Суб'єктний підхід (К. О. Абульханова-Славська, Л. К. Велитченко) є основоположним і припускає розрізнення понять «особистість» і «суб'єкт». Суб'єктні можливості та здібності людини все більше враховуються та використовуються як підстави щодо побудови логіки наукового дослідження, при інтерпретації емпіричних даних, при плануванні корекційної роботи тощо. Сутність системного підходу щодо психологічної компетентності особистості полягає в тому, що вона розглядається як система, що має певну будову і закони функціонування. Компоненти системи

відносно самостійні, але не ізольовані і знаходяться у взаємозв'язку, постійному розвитку і русі, причому спосіб взаємодії елементів системи визначає її структурна побудова і забезпечує стійкість. Синергетичний підхід (І. Пригожин, Г. Хакен, Е.С. Zeeman та ін.) зсовує центр уваги на вивчення систем відкритого типу, головними принципами існування яких є самоорганізація та саморегуляція, що здійснюються на основі постійної, відкритої та активної взаємодії цих систем з зовнішнім середовищем. Інтеграційний підхід дозволяє сформулювати положення, згідно з яким базисом психологічної компетентності є біологічно обумовлені особливості, а надбудовою - соціально-психологічні характеристики індивіда (ідеали, цінності, вищі цілі).

Основні положення теорії особистості як суб'єкта активності. Активність як глобальна характеристика живих істот, їхня власна динаміка як джерело перетворювання або підтримки життєво значущих зв'язків з оточуючим світом, є важливою психологічною категорією, яка дозволяє зрозуміти методологічну сутність психологічної компетентності особистості.

Особистісний потенціал, згідно з Д. О. Леонтьєвим, є інтегральною характеристикою рівня особистісної зрілості, а головним феноменом особистісної зрілості і формою прояву особистісного потенціалу є феномен самодетермінації особистості (що узгоджується з розумінням компетентної особистості як творця свого життя). Проблема метаіндивідуальності, тобто ті особливості особистості, які виявляються у зовнішніх по відношенню до неї системах, - в інших індивідуальностях або в соціальних групах (Л. Я. Дорфман, В. С. Мерлін, А. В. Петровський). Метаіндивідуальність виступає найважливішим феноменом продовження життя людини в справах, вчинках інших людей, у всьому тому, що встигла залишити людина в житті. Все це показує виняткове значення метаіндивідуальності в становлення психологічної компетентності особистості. Вирішення цієї проблеми виявляється актуальним стосовно сучасної молоді, яка сама по собі є представником особливої соціальної групи.

Завдання для індивідуальної роботи

Визначити поняття «методологія» та проаналізувати дослідження сучасних українських науковців з питань методологічного вивчення особистості.

Підготувати аналіз взаємозв'язку основних галузей психології у вивченні проблеми компетентності особистості.

Завдання для самостійної роботи

Підготувати реферати на тему «Системне дослідження психіки в дослідженнях українських вчених»; «Проблема мета індивідуальності в науковій спадщині В. С. Мерліна».

Список рекомендованої літератури

1. Абульханова-Славская К. А. Стратегия жизни / К. А. Абульханова-Славская . М. : Мысль – 1991. – 299 с.
2. Ананьев Б. Г. О проблемах современного человекознания / Б. Г. Ананьев. – М. : Наука, 1977. – 344 с.
3. Анцыферова Л. И. Личность с позиций динамического подхода / Л. И. Анцыферова // Психология личности в социалистическом обществе. Личность и ее жизненный путь. – М. : Наука, 1990. – С. 7-17.
4. Балл Г. О. До обґрунтування раціогуманістичного підходу у психології / Г. О. Балл // Психологія і суспільство. – 2004. – № 4. – С. 60-74.
5. Барінова Л. Я. Психологічна компетентність особистості / Л. Я. Барінова // Вісник ОНУ імені І. І. Мечникова, Психологія 2014. – Т. 19. – Вип 1 (31). – С. 29-36.
6. Бергер П. Социальное конструирование реальности. Трактат по социологии знания / П. Бергер, Т. Лукман – М. : «Медиум», 1995.– С. 21-34.
7. Боришевський М. Й. Екстраполяція теоретичних принципів психологічної науки у контексті практичної психології /

- М. Й. Боришевський // Актуальні проблеми практичної психології. – Херсон, 2009. – С. 113-120.
8. Велитченко Л. К. Суб'єкт і його атрибутивні категорії / Л. К. Велитченко // Наука і освіта. – 2008. – № 4-5. – С. 69-73.
9. Костюк Г. С. Принцип развития в психологии / Г. С. Костюк // Методологические и теоретические проблемы психологии. – М. : Наука, 1969. – С. 118-152.
10. Леонтьев Д. А. Новые горизонты проблемы смысла в психологии // Проблема смысла в науках о человеке (к 100-летию Виктора Франкла) // Материалы международной конференции. – М. : Смысл, 2005. – С. 36-49.
11. Ломов Б. Ф. Методологические и теоретические проблемы психологии / Б. Ф. Ломов. – М. : Педагогика, 1984. – 364 с.

Тема 4. ВНУТРІШНІ СКЛАДОВІ ПСИХОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО ПСИХОЛОГА

Індивідні характеристики (тип темпераменту). Особливості особистості (за К. Г. Юнгом). Особливості емпатії особистості. Особливості самодетермінації як дій особистості з організації життя.

Методичні рекомендації до вивчення теми

Розглядаючи проблему психологічної компетентності в масштабах професійного становлення психолога, студенти мають засвоїти, що її внутрішня структура містить в собі індивідні та особистісні характеристики.

При вивченні індивідних характеристик (типу темпераменту) в структурі психологічної компетентності, студенти мають ретельно опрацювати наукові погляди В. М. Русалова, згідно з якими, темперамент – це психосоціобіологічна категорія, одне з незалежних базових утворень психіки, яке визначає усе багатство змістовних характеристик людини. В. М. Русалов наполягав, що взаємодія зі світом предметним (суб'єкт-об'єктна) і світом соціальним (суб'єкт-суб'єктна) мають абсолютно різний смисл і зміст, у зв'язку з чим ці аспекти людської активності можуть мати і різні формально-динамічні характеристики.

Характеризуючи особливості особистості, необхідно основний акцент зробити на тому, що К. Г. Юнг виділив дві особистісні настанови – інтроверсію і екстраверсію та чотири ектопсихічні функції свідомості – відчуття, мислення, інтуїцію і почуття, які можуть мати інтравертну і екстравертну спрямованість. Студенти мають засвоїти, що поєднання кожної з функцій з інтро- і екстравертною настановою виділяється К. Г. Юнгом в якості основи для виділення восьми психологічних типів: екстравертно-сенсорного, екстравертно-чуттєвого, екстравертно-мисленнєвого, екстравертно-інтуїтивного, інтровертно-сенсорного, інтровертно-чуттєвого, інтровертно-мисленнєвого і інтровертно-інтуїтивного.

Характеризуючи місце емпатії в структурі психологічної компетентності, студенти мають орієнтуватися у існуючих сучасних поглядах на природу емпатії та її структуру. Порівняти погляди В. В. Бойка, Д. Ю. Гнезділова, О. А. Орищенко та ін.

Студенти повинні засвоїти, що особливості самодетермінації як дій особистості з організації життя визначаються як специфічний вид діяльності в межах міжлюдської діяльності. Специфіка діяльності, яка організує життя, полягає в тому, що вона має власні цілі та мотиви і передусім важливим життєвим ситуаціям; це свідомо змодельована особистістю послідовність поставлених у певній мірі відповідності зв'язків, фіналів ситуацій та дій, спрямованих на їх актуалізацію та розв'язання.

Завдання для індивідуальної роботи

Надати психологічну характеристику теорії К.-Г. Юнга.

Порівняти існуючі в науці підходи до вивчення темпераменту.

Завдання для самостійної роботи

Проаналізувати та зробити конспект статей:

1. Гнезділов Д. Ю. Психологічна структура емпатії / Д. Ю. Гнезділов // Вісник Одеського національного університету. Психологія. – Том 16. – Вип. 12, – С. 34 – 41.

2. Калина Н. Ф. Эмпатия, эмоции и бессознательное / Н. Ф. Калина // Наука і освіта. – 2008. – № 8-9. – С. 11-20.

3. Калинин В. К. Анализ самоорганизации и самодетерминации активности личности с позиций системного подхода // Наука і освіта. – 1999. – № 1-2. – С. 45-48.

Список рекомендованої літератури

1. Гнезділов Д. Ю. Психологічна структура емпатії / Д. Ю. Гнезділов // Вісник Одеського національного університету. Психологія. – Том 16. – Вип. 12, – С. 34-41.

2. Калина Н. Ф. Эмпатия, эмоции и бессознательное / Н. Ф. Калина // Наука і освіта. – 2008. – № 8-9. – С. 11-20.

3. Калинин В. К. Анализ самоорганизации и самодетерминации активности личности с позиций системного подхода // Наука і освіта. – 1999. – № 1-2. – С. 45-48.

4. Колесникова В. И. Идеи аналитической психологии К. Г. Юнга в исследовании проблем личностного развития: автореф. дис... канд. психол. наук, спец. 19.00.01 «Общая психология, история психологии» / В. И. Колесникова. Одесса : ОНУ імені І. І. Мечникова, 2003. – 19 с.

5. Колесніков Є. П. Психологія дії, що організує життя: автореф. дис... канд. психол. наук: 19.00.01 «Загальна психологія, історія психології» / Є. П. Колесніков; Одеса : ОНУ імені І. І. Мечникова, 2003. – 20 с.

6. Леонтьев Д. А. Личностный потенциал как основа самодетерминации / Д. А. Леонтьев // Ученые записки кафедры общей психологии МГУ. – Вып.1. – М. : Смысл, 2002. – С. 56-65.

7. Пантеев С. Р. Самоотношение как эмоционально-оценочная система / С. Р. Пантеев. – М. : Наука, 2000. – 110 с.

8. Перлз Ф. Опыт психологии самопознания / Ф. Перлз. – М. : Гиль-Эстель, 1993. – 240 с.

9. Юнг К. Г. Психология бессознательного / К.-Г. Юнг. – М. : Наука, 1994. – 253 с.

Тема 5. МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПСИХОЛОГА

Системно-структурний метод. Метод теоретичного аналізу та узагальнення наукових першоджерел. Метод об'єктивного спостереження.

Методичні рекомендації до вивчення теми

Опрацювання даної теми передбачає перевірку теоретичної бази знань у студентів, вміння переносити інформацію з однієї галузі психологічної науки до іншої. Так, опрацьовуючи питання щодо системно-структурного методу дослідження психологічної компетентності, студенти мають спиратися на знання методології сучасної психології.

Система, за Б. Ф. Ломовим, є деякою цілісністю, що взаємодіє з навколишнім середовищем і складається з безлічі елементів, що знаходяться між собою в деяких відносинах і зв'язках. Організація цих зв'язків між елементами називається структурою. Система як ціле синтезує (об'єднує і узагальнює) властивості частин і елементів, внаслідок чого вона володіє властивостями більш високого рівня організації, які у взаємодії з іншими системами можуть представати як її функції. Будь-яка система може розглядатися, з одного боку, як об'єднання простіших (дрібних) підсистем зі своїми властивостями і функціями, а з іншого — як підсистема складніших (великих) систем. Подібне розуміння системи дозволяє нам сформулювати основні наукові підходи до створення універсальної диференціальної системи професійної компетентності особистості.

Для узагальнення теоретичних знань студентам необхідно засвоїти, що системний метод у психології дозволяє розкрити спільність психічних явищ з іншими явищами дійсності. Це надає можливість збагачення сучасного психологічного знання ідеями, фактами, методами інших наук і, навпаки, проникнення психологічних даних в інші області знання (саме на цьому принципі

базувалися організація і проведення дослідження психологічної компетентності особистості майбутнього психолога.

Уміння працювати з науковими першоджерелами дозволяє студентам оцінити стан розробленості проблеми психологічної компетентності, розвинути навички конспектування та наукових доповідей.

При опрацюванні питання про метод спостереження студенти мають засвоїти визначення даного методу: це навмисне і спеціальним чином організоване сприйняття, обумовлене завданням спостерігача, яке не вимагає від нього втручання шляхом створення спеціальних умов в життя спостережуваного процесу, явища. Спостереження як активна форма чуттєвого пізнання, надає можливість накопичувати емпіричні дані, утворювати первинні уявлення про об'єкт спостереження, перевіряти початкові припущення, пов'язані з ним. Спостереження як метод отримання наукового знання забезпечує його цілеспрямованість, опосередованість теоретичними уявленнями і планомірність.

Завдання для індивідуальної роботи

Опрацювати основні наукові принципи дослідження психологічної компетентності психолога .

Завдання для самостійної роботи

Опрацювати книгу Бочелюка В. Й. Методика та організація наукових досліджень з психології – Київ : «Центр учбової літератури», 2008. С.

Список рекомендованої літератури

1. Бергер П. Социальное конструирование реальности. Трактат по социологии знания / П. Бергер, Т. Лукман. – М. : «Медиум», 1995. С. 7- 76.
2. Бодалев А. А. Общая психодиагностика /А. А. Бодалев, В. В. Столин. – СПб. : Речь, 2003. – С. 346-403.

3. Бочелюк В. Й. Методика та організація наукових досліджень з психології / В. Й. Бочелюк, В. В. Бочелюк. – Київ. : «Центр учбової літератури», 2008. – 357 с.
4. Бурлачук Л. Ф. Психодіагностика / Л. Ф.Бурлачук. – СПб. : Питер. – 2011. – 340 с.
5. Ганзен В. А. Системные описания в психологии / В. А. Ганзен. – Л. : Изд-во ЛГУ, 1984. – 175 с.
6. Елисеєв О. П. Практикум по психологии личности / О. П. Елисеєв. – СПб. : Питер, 2008. – 512 с.
7. Корольчук М. С. Психодіагностика / М. С. Корольчук, В. І. Осьодло. – К. : Ніка-Центр, 2004. – 400 с.
8. Кочунас Р. Основы психологического консультирования / Р. Кочунас. – М. : Академический проспект, 1999. – 560 с.

Тема 6. ОСОБЛИВОСТІ ДІАГНОСТИКИ ПСИХОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПСИХОЛОГА

Опитувальник формально-динамічних властивостей індивідуальності В. М. Русалова. Опитувальник «Юнгіанська типологія особистості» В. І. Колеснікової. Методика «Діагностика рівня емпатії» В. В. Бойко. Опитувальник «Вивчення дій з організації життя» (ДОЖ) Є. П. Колесникова.

Методичні рекомендації до вивчення теми

При опрацюванні даної теми студенти мають засвоїти основні вимоги до психодіагностичних методик: обрана методика має бути простішою із всіх можливих та найменш працемісткою із тих, що дозволяють отримати необхідний результат; обрана методика повинна бути зрозумілою і доступною не лише для психолога, але й для досліджуваного, потребувати мінімум фізичних та психологічних зусиль на проведення; інструкція, яка надається до методики, повинна бути простою, короткою та зрозумілою без додаткових роз'яснень.

Ознайомлення студентів із конкретними методиками передбачає відпрацювання навичок діагностичної та консультативної роботи.

Опитувальник формально-динамічних властивостей індивідуальності В. М. Русалова діагностує психомоторну сферу.

Ергічність. Містить питання про рівень потреби в освоєнні предметного світу, прагненні до розумової і фізичної праці.

Високі значення (9-12 балів) за цією шкалою означають високу потребу в освоєнні предметного світу, жагу діяльності, прагнення до напруженої розумової і фізичної праці, високу розумову працездатність. Низькі значення (3-4 бали) означають пасивність, низький рівень тону і активації, небажання розумової напруги, низьку залученість в процес діяльності.

Соціальна ергічність. Містить питання про рівень потреби в соціальних контактах, про прагнення до лідерства.

ВЗ – комунікативна ергічність, потреба в соціальному контакті, жага освоєння соціальних форм діяльності, прагнення до лідерства, товариськість, прагнення до заняття високого рангу, освоєння світу через комунікацію. НЗ - незначна потреба в соціальних контактах, відхід від соціально-активних форм поведінки, замкнутість, соціальна пасивність.

Пластичність. Містить питання про міру легкості або труднощі перемикавання з одного предмета на інший.

ВЗ – легкість перемикавання з одного виду діяльності на інший, швидкий перехід з одних форм мислення на інші в процесі взаємодії з предметним середовищем, прагнення до різноманітності форм предметної діяльності. НЗ – схильність до монотонної роботи, боязнь і уникнення різноманітних форм поведінки, в'язкість, консервативні форми діяльності.

Соціальна пластичність. Містить питання, спрямовані на з'ясування міри легкості або труднощі перемикавання в процесі спілкування від однієї людини до іншої, схильності до різноманітності комунікативних програм.

ВЗ – широкий набір комунікативних програм, автоматичне включення в соціальні зв'язки, легкість вступу в соціальні контакти, легкість перемикавання в процесі спілкування, наявність великої кількості комунікативних заготівель, комунікативна імпульсивність. НЗ – трудність у підборі форм соціальної взаємодії, низький рівень готовності до вступу в соціальні контакти, прагнення до підтримки монотонних контактів.

Темп або швидкість. Містить питання про швидкість моторно-рухових актів при виконанні предметної діяльності.

ВЗ – високий темп поведінки, висока швидкість виконання операцій при здійсненні предметної діяльності, моторно-рухова швидкість, висока психічна швидкість при виконанні конкретних завдань. НЗ – сповільненість дій, низька швидкість моторно-рухових операцій.

Соціальний темп. Містить питання, спрямовані на виявлення швидкісних характеристик мовленнєво-рухових актів в процесі спілкування.

ВЗ – мовленнєво-рухова швидкість, швидкість говору, високі швидкості і можливості мовленнєво-рухового апарату. НЗ – слабо розвинена мовленнєво-рухова система, мовна повільність, повільна вербалізація.

Емоційність. Містить питання, що оцінюють емоційність, чутливість, чутливість до невдач в роботі.

ВЗ – висока чутливість до розбіжності між задуманим і очікуваним, планованим і результатами реальної дії, відчуття невпевненості і тривоги, неповноцінності, високе занепокоєння з приводу роботи, чутливість до невдач. НЗ - незначне емоційне реагування при невдачах, нечутливість до неуспіху справи, спокій, упевненість в собі.

Соціальна емоційність. Містить питання, що стосуються емоційної чутливості в комунікативній сфері.

ВЗ - висока емоційність в комунікативній сфері, висока чутливість до невдач у спілкуванні. НЗ – низька емоційність в комунікативній сфері, нечутливість до оцінок оточення, відсутність чутливості до невдач у спілкуванні, упевненість в собі і ситуаціях спілкування.

Шкала соціальної бажаності. Включає питання на відвертість і щирість

Контрольна шкала (КШ). Контрольна шкала варіює від 6 до 24 балів. При значеннях від 6 до 17 балів досліджувані характеризуються більш-менш адекватним сприйняттям своєї поведінки. Досліджувані з високими значеннями за даною шкалою (18-24 балів) з обробки виключаються, оскільки у них спостерігається явно неадекватна оцінка поведінки, у своїх відповідях прагнуть виглядати краще, ніж є насправді.

На підставі вищенаведених індексів можна виділити досить велику кількість варіантів темпераменту, можна говорити про 9

найбільш типових варіантів (типів) формально-динамічних властивостей.

Опитувальник «Юнгіанська типологія особистості» (В. І. Колесникова).

За допомогою опитувальника діагностуються:

– екстравертна настанова (екстравертно-мисленнєвий, екстравертно-чуттєвий функціональний, екстравертно-сенсорний психологічний, екстравертно-інтуїтивний функціональний типи особистості) та

– інтровертна настанова (інтровертно-мисленнєвий психологічний, інтровертно-чуттєвий функціональний, інтровертно-сенсорний психологічний, інтровертно-інтуїтивний функціональний типи особистості).

Методика «Діагностика рівня емпатії» (В. В. Бойко)

Опитувальник містить 6 шкал з номерами певних тверджень.

1) раціональний канал, який характеризує спрямованість уваги, сприйняття та мислення суб'єкта, що виражає емпатію, на сутність іншої людини – на її стани, проблеми, поведінку. Це спонтанний інтерес до іншого, який сприяє подальшому емоційному та інтуїтивному відображенню партнера. В раціональному компоненті емпатії відсутня логіка або мотивація інтересу до іншого, партнер привертає увагу власною буттєвістю;

2) емоційний канал емпатії, який фіксує здібність суб'єкта емпатії емоційно резонувати з оточуючими – співпереживати, брати співучасть тощо. Емоційна чуйність в даному випадку стає засобом «входження» в енергетичне поле партнера. Зрозуміти його внутрішній світ, спрогнозувати поведінку та ефективно вплинути можливо лише у тому випадку, якщо у суб'єкта емпатії розвинений означений канал;

3) інтуїтивний канал емпатії свідчить про здібність суб'єкта бачити поведінку партнерів, діяти в умовах дефіциту вихідної інформації про них, спираючись лише на досвід, який є у

підсвідомості. На рівні інтуїції завершуються та узагальнюються різні відомості про партнерів;

4) настанови, що сприяють або перешкоджають емпатії, відповідно, полегшують або утруднюють дію всіх названих вище емпатичних каналів. Ефективність емпатії, вірогідно, знижується, якщо людина прагне уникати особистих контактів, вважає недоцільним проявляти зацікавленість до іншої людини тощо. Навпаки, всі емпатичні канали діють активніше та надійніше, якщо немає перешкод з боку установок особистості;

5) Проникаюча здібність в емпатії розцінюється як важлива комунікативна властивість суб'єкта, яка дозволяє створювати атмосферу відвертості, довірливості. Розслабленість партнера сприяє емпатії, а атмосфера напруженості, неприродності, підозрливості перешкоджає емпатичному розкриттю;

6) ідентифікація – ще одна обов'язкова умова успішної емпатії. Це вміння зрозуміти іншого на основі співчуття, постановки себе на місце партнера. В основі ідентифікації – легкість, рухливість та лабільність емоцій, здібність до наслідування.

Опитувальник «Вивчення дій з організації життя» (ДОЖ)
Є. П. Колесникова.

Дії, організуючі життя, згідно їх спільній меті можуть реалізовуватися суб'єктом в двох напрямках: 1) для здійснення регуляції самосуб'єктних стосунків, що функціонують в процесі подолання суб'єктом проблемної ситуації; 2) для здійснення регуляції предметного змісту проблемної ситуації (ПС).

Таким чином, автор виділяє дві групи дій з організації життя, для кожної з яких нам вдалося виявити по чотири їх види. Приведемо загальну схему класифікації.

Класифікація дій, організуючих життя.

1. Дії, з вираженою зовнішньою компонентою.

1.1. Дії з пошуку інформації про ПС.

1.2. Дії з планування поведінки і діяльності в ПС.

1.3. Дії зі знаходження способів дозволу актуальної ПС.

1.4. Дії з адаптації до ПС.

2. Дії, з вираженою внутрішньою компонентою.

2.1. Дії з аксиологічної оцінки ПС.

2.2. Дії з емоційно-вольової регуляції в ПС.

2.3. Вольові дії, що дезактивують, в ПС.

2.4. Дії з резюмування ПС.

Методика «Вивчення дій з організації життя» (ДОЖ) має форму опитувальника, що складається з 104 конструктів, з яких 40 дозволяють діагностувати міру вираженості кожної з виділених вище проблемних ситуацій життя і 64 – досліджувати кількісний і якісний склад дій з організації життя. Питання методики згруповані у вісім шкал:

1. Проблемні ситуації (ПС) внутрішньосімейних взаємовідносин.

2. Дії з організації життя в ПС внутрішньосімейних взаємовідносин.

3. ПС, пов'язані з матеріальним і соціальним статусом суб'єкта.

4. Дії з організації життя в ПС, пов'язаних з матеріальним і соціальним статусом суб'єкта.

5. ПС професійної діяльності.

6. Дії з організації життя в ПС професійної діяльності.

7. Валеологічні ПС.

8. Дії з організації життя у валеологічних ПС.

Завдання для індивідуальної роботи

Підготувати реферати на тему: «Місце емпатії в структурі особистості психолога», «Психологічна характеристика юнгіанських типів»

Завдання для самостійної роботи

Опрацювати книгу Бойко В. В. Энергия эмоций в общении: взгляд на себя и на других / В. В. Бойко. – М. : Филинь, 1996. – 472 с.

Список рекомендованої літератури

1. Бочелюк В. Й. Методика та організація наукових досліджень з психології / В. Й. Бочелюк, В. В. Бочелюк. – Київ. : «Центр учбової літератури», 2008. – 357 с.

2. Бойко В. В. Энергия эмоций в общении : взгляд на себя и на других / В. В. Бойко. – М. : Филинь, 1996. – 472 с.
3. Бурлачук Л. Ф. Психодиагностика / Л. Ф. Бурлачук. – СПб. : Питер. – 2011. – 340 с.
4. Гнезділов Д. Ю. Психологічна структура емпатії / Д. Ю. Гнезділов // Вісник Одеського національного університету. Психологія. – Том 16. – Вип. 12, – С. 34-41. 2005.
5. Колесникова В. И. Идеи аналитической психологии К. Г. Юнга в исследовании проблем личностного развития: автореф. дис... канд. психол. наук, спец. 19.00.01 «Общая психология, история психологии» / В. И. Колесникова. – Одесса : ОНУ імені І. І. Мечникова, 2003. – 19 с.
6. Колесніков Є. П. Психологія дії, що організує життя.: автореф. дис... канд. психол. наук спец. 19.00.01 «Загальна психологія, історія психології» / Є. П. Колесніков. – Одеса : ОНУ імені І. І. Мечникова, 2003. – 20 с.
7. Корольчук М. С. Психодіагностика / М. С. Корольчук, В. І. Осьодло. – К. : Ніка-Центр, 2004. – 400 с.
8. Немов Р. С. Психология в 2 т. / Р. С. Немов. – М., 1994. –Т. 2. – 576 с.
9. Орищенко О. А. Диференціально-психологічний аналіз емпатії: автореф. дис. ... канд. психол. наук, спец 19.00.01 « загальна психологія, історія психології» / О. А. Орищенко. – ПУДПУ, Одеса : ОНУ імені І. І. Мечникова, 2004. – 20 с.
10. Родина Н. В. К проблеме соотношения понятий «копинг-стратегии» и «защитные механизмы» / Н. В. Родина // Актуальні проблеми соціології, психології та педагогіки. – 2006. – С. 98-104.

ПИТАННЯ ДО ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ (ЗАЛІКУ)

1. Поняття «компетенція», «компетентність».
2. Компетентність та поняття «культура фахівця», «готовність до діяльності», «інформаційна основа діяльності», «професійна майстерність».
3. Визначення компетентності особистості у Tuning Project та Дж. Равена.
4. Основні наукові підходи до вивчення психологічної компетентності в психологічній науці.
5. Визначення поняття «методологія», дослідження сучасних українських науковців з питань методологічного вивчення особистості.
6. Взаємозв'язок у основних галузях психології у вивченні проблеми компетентності особистості.
7. Індивідні характеристики (тип темпераменту). Особливості особистості (за К. Г. Юнгом).
8. Психологічні особливості та структура емпатії особистості.
9. Методи дослідження психологічної компетентності психолога.
10. Характеристика психодіагностичних методик для дослідження психологічної компетентності психолога.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Абульханова-Славская К. А. Стратегия жизни / К. А. Абульханова-Славская. М. : Мысль – 1991. – 299 с.
2. Адольф В. А. Профессиональная компетентность современного учителя: В. А. Адольф / Краснояр. гос. ун-т. Красноярск, 2000. – 310 с.
3. Ануфриева Р. А. Стиль жизни личности. Теоретические и методологические проблемы / Р. А. Ануфриева, Е. И. Головаха, Е. А. Донченко – К. : «Наукова думка», 1982. – 372 с.
4. Анн Л. Ф. Психологический тренинг с подростками / Л.Ф. Анн. – СПб. : Питер, 2007. – 271 с.
5. Базильчук В. Б. Організаційні засади активізації спортивно-оздоровчої діяльності студентів в умовах вищого навчального закладу: автореф. дис... канд. наук з фізичного виховання і спорту. – спец.24.00.02 «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення / В. Б. Базильчук. – Львівський держ. інститут фіз. культури. – Львів, 2004. – 20 с.
6. Балл Г. О. До обґрунтування раціогуманістичного підходу у психології / Г. О. Балл // Психологія і суспільство. – 2004. – № 4. – С. 60-74.
7. Баранцова І. О. Проектування соціокультурної компетентності як засіб підвищення рівня якості іншомовної освіти / І. О. Баранцова // Наука і освіта 2001. – № 1. – С. 4-6.
8. Барінова Л. Я. Психологічна компетентність особистості / Л. Я. Барінова // Вісник ОНУ імені І. І. Мечникова, Психологія 2014. – Т.19. – Вип. 1 (31).— С. 29-36.
9. Барінова Л. Я. Психологічна компетентність як проблема психології особистості / Л. Я. Барінова // Вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського. – № 4. – 2014. – С. 221-232.

10. Башавець Н. А. Здоров'язбережувальна компетентність майбутнього фахівця як основа його культури / Н. А. Башавець // Наука і освіта. – 2013. – № 1-2. – С. 12-122.
11. Бердник Г. Б. Основні аспекти визначення рівня сформованості мотиваційного компонента професійної стійкості майбутнього практичного психолога в сучасному освітньому просторі / Г. Б. Бердник // Єдність навчання і наукових досліджень – головний принцип університету: Зб. наукових праць звітної-наукової конференції викладачів університету за 2011 рік, 9-10 лютого 2012 р. Част. 1. – К. : Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, 2012. – С. 33-35.
12. Боброва Л. Г. Внутрішні конфлікти студентів-першокурсників та випускників – майбутніх психологів / Л. Г. Боброва // Єдність навчання і наукових досліджень – головний принцип університету: Зб. наукових праць звітної-наукової конференції викладачів університету за 2011 рік, 9-10 лютого 2012 р. Част. 1. – К. : Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, 2012. – С. 35-36.
13. Богашов М. М. Специфика подготовки психологов к профессиональной деятельности в различных социально-производственных сферах / М. М. Богашов, М. И. Лукьянов // Психологическая наука и образование. – М. : Наука, 1998. – № 2. – С. 10-14.
14. Бодалев А. А. Общая психодиагностика / А. А. Бодалев, В. В. Столин. – СПб : Речь, 2003. – С. 346-403.
15. Болотов В. А. Компетентностная модель: от идеи к образовательной программе / В. А. Болотов, В. В. Сериков // Педагогика. – 2003. – № 10. – С. 43-56.
16. Большаков В. Ю. Психотренинг: социодинамика, упражнения, игры / В. Ю. Большаков. – СПб. : Питер, 1996. – 346 с.
17. Блинов О. А. Розвиток і формування особистості в професійній діяльності / О. А. Блинов, Є. А. Іванова // Вісник ОНУ імені І. І. Мечникова, Психологія 2014. – Т. 19. – Вип. 1 (31).– С. 36-43.

18. Бойко В. В. Энергия эмоций в общении: взгляд на себя и на других / В. В. Бойко. – М. : Филинь, 1996. – 472 с.
19. Борисюк А. С. Негативні чинники професійної ідентифікації майбутнього фахівця / А. С. Борисюк // Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського: збірник наукових праць. Серія «Психологічні науки» [за ред. С. Д. Максименка, Н. О. Євдокимової]. – Т. 2. – Вип. 8. – Миколаїв : МНУ імені В. О. Сухомлинського, 2012. – С. 43-48.
20. Бочелюк В. Й. Методика та організація наукових досліджень з психології / В. Й. Бочелюк, В. В. Бочелюк. – Київ. : «Центр учбової літератури», 2008. – 357 с.
21. Браніцька Т. Р. Загальна характеристика фахівця соціономічної професії / Т. Р. Браніцька // Зб. наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій. – 2012. – № 6. – С. 25-28.
22. Брушлинский А. В. Проблема субъекта в психологической науке / А. В. Брушлинский // Психологический журнал. – 1991. – № 6. – С. 6-16.
23. Бурлачук Л. Ф. Психодиагностика / Л. Ф. Бурлачук. – СПб. : Питер. – 2011. – 340 с.
24. Васютинська О. Г. Психологічні тренінгові технології у правоохоронній діяльності: науково-методичні та організаційно-практичні проблеми впровадження і використання, перспективи розвитку / О. Г. Васютинська. – Донецьк : ДЮІ МВС при ДонНУ, 2005. – Ч. 1. – С. 54-60.
25. Введение в профессию «психолог» / В. И. Вачков, И. Б. Гриншпун, Н. С. Пряжников. [под ред. И. Б. Гриншпун] – М. : Воронеж : Изд-во НПО МОДЭК, 2004. – 464 с.
26. Велитченко Л. К. Суб'єкт і його атрибутивні категорії / Л. К. Велитченко // Наука і освіта. – 2008. – № 4-5. – С. 69-73.
27. Водолазская О. О. Субъективность как одна из детерминант профессионального становления психолога / О. О. Водолазская // Наука і освіта. – 2006. – № 5-6. – С. 24-26.

28. Гадилия А. М. Психологическая компетентность учителя как актуальная проблема современной практической психологии / А. М. Гадилия // Ананьевские чтения. – 2003. – С. 112-115.
29. Ганзен В. А. Системные описания в психологии / В. А. Ганзен. – Л. : Изд-во ЛГУ, 1984. – 175 с.
30. Грудок-Костюшко М. О. Компетентнісний підхід в освіті: формування діалогової компетентності в учнів загальноосвітніх шкіл / М. О. Грудок-Костюшко // Вісник ПУДПУ. – 2014. – № 7-8. – С. 74-80.
31. Гаранина Ж. Г. Психологическая компетентность как профессионально важное качество специалистов соционической сферы / Ж. Г. Гаранина // Ананьевские чтения. – 2003. – С. 132-134.
32. Гнезділов Д. Ю. Психологічна структура емпатії / Д. Ю. Гнезділов // Вісник Одеського національного університету. Психологія. – Том 16. – Вип. 12 – С. 34-41.
33. Дейнеко О. О. Професійні ризики сучасного студентства як компонент суспільства ризику: особливості ризиків фаз професійного буття / О. О. Дейнеко // Український соціум. – 2013. – № 4. – С. 26-38.
34. Демчук О. О. Аналіз основних наукових підходів до феномена життєвої компетентності як складової життєтворчості особистості / О. О. Демчук // Вісник ОНУ. Психологія – 2013. – Т. 18. – Вип. 22(1). – С. 216-222.
35. Демидова И. Ф. Представление о собственной компетентности как источник внутриличностного конфликта / И. Ф. Демидова // Ананьевские чтения, 2013. – С. 176-178.
36. Дідик Н. М. Особливості розвитку особистісної зрілості майбутніх психологів / Н. М. Дідик // Актуальні проблеми практичної психології. – Херсон, 2009. – С. 349-358.
37. Дмитерко-Карабин Х. М. Самоактуалізація студентів у процесі навчання у вищих закладах освіти / Х. М. Дмитерко-Карабин // Теоретико-методологічні проблеми генетичної психології: Матер. міжнар. наук конф., присвяченої 35-річчю наукової та

- педагогічної діяльності академіка С. Д. Максименка (17-18 грудня 2001 р., м. Київ). – Т. 4. – К. : Міленіум, 2002. – С. 101-105.
38. Донцов А. И. Профессиональные представления студентов-психологов / Донцов А. И., Белокрылова Г. М. // Вопросы психологии. – 2000. – № 2. – С. 42-49.
39. Доцевич Т. І. Абнотивність у характеристиці метакогнітивної компетентності особистості викладача вищої школи / Т. І. Доцевич // Вісник ОНУ. Психологія. – 2013. – Т. 18. – Вип 4 (30). – С. 69-76.
40. Дубовицкая Т. Д. Диагностика уровня профессиональной направленности студентов / Т. Д. Дубовицкая // Психологическая наука и образование. – 2004. – № 2. – С. 86.
41. Зеер Э. Ф. Модернизация профессионального образования: компетентностный подход : учебное пособие / Э. Ф. Зеер, А. М. Павлова, Э. Э. Сыманюк. – М. : Московский психолого-социальный институт. 2003. – 216 с.
42. Зимняя И. А. Ключевые компетенции – новая парадигма результата образования / И. А. Зимняя // Высшее образование сегодня. – 2003. – № 5. – С. 67-79.
43. Калина Н. Ф. Эмпатия, эмоции и бессознательное / Н. Ф. Калина // Наука і освіта. – 2008. – № 8-9. – С. 11-20.
44. Кавизина К. Н. Исследование динамики профессиональной идентичности студентов-психологов в процессе обучения в вузе / К. Н. Кавизина // Актуальні проблеми практичної психології. – Херсон, 2009. – С. 431-440.
45. Калинин В. К. Анализ самоорганизации и самодетерминации активности личности с позиций системного подхода // Наука і освіта. – 1999. – № 1-2. – С. 45 – 48.
46. Кардовская Е. К. Профессионально-ценностные ориентации студентов и социальных работников в контексте исследования их профессионального самосознания / Е. К. Кардовская // Вестник Адыгейского государственного университета. – 2011. – № 4. – С. 107 –120.

47. Кіреєва З. О. Проявлення феномену «нереалістичного оптимізму» в студентських репрезентаціях-проекуванні життєвого шляху / З. О. Кіреєва // Вісник ОНУ. Психологія – 2012. – Т. 17. – Вип. 5. – С. 48-57.
48. Кинелева О. В. Гендерные особенности временной компетентности студентов / О. В. Кинелева // Вісник ОНУ. Психологія – 2012. – Т. 17. – Вип.4. – С. 56-64.
49. Колесникова В. И. Идеи аналитической психологии К. Г. Юнга в исследовании проблем личностного развития: автореф. дис... канд. психол. наук, спец. 19.00.01 «Общая психология, история психологии» / В. И. Колесникова. – Одесса : ОНУ імені І. І. Мечникова, 2003. – 19 с.
50. Колесніков Є. П. Психологія дії, що організує житт.- Автореф. дис... канд. психол. наук спец. 19.00.01 «Загальна психологія, історія психології / Є. П. Колесніков; ОНУ імені І. І. Мечникова, 2003. – 20 с.
51. Корольчук М. С. Психодіагностика / М. С. Корольчук, В. І. Осьодло. – К. : Ніка-Центр, 2004. – 400 с.
52. Кочунас Р. Основы психологического консультирования / Р. Кочунас. – М. : Академический проспект, 1999. – 560 с.
53. Краснова В. В. Социальная тревожность и студенческая дезадаптация / В. В. Краснова, А. Б. Холмогорова // Психологическая наука и образование. – 2011. – № 1. – С. 140-150.
54. Ломов Б. Ф. Методологические и теоретические проблемы психологии / Б. Ф. Ломов. – М. : Педагогика, 1984. – 364 с.
55. Литвинов А. В. О структуре межкультурной компетенции / А. В. Литвинов // Язык, сознание, коммуникация. – М. : МАКС Пресс, 2004. – Вып. 28. – С. 51-57.
56. Литвиненко І. С. Особистісний аспект – проблематика професійного становлення студентів-психологів // Вісник ОНУ. Психологія – 2013. – Т.19. – Вип. 1(31). – С. 186-197.
57. Лиска С. І. Компетентнісний підхід в дослідженні професійної успішної особистості / С. І. Лиска / Вісник Національної академії

- оборони України. Зб-к наук. праць. – К. : НАОУ, 2013. – Вип. 1(9). – С. 28-34.
58. Лі Цзяці. Художньо-проектні уміння в підготовці компетентного вчителя музичного мистецтва / Лі Цзяці // Вісник ПУДПУ. – 2014. – № 7-8. – С.139-146.
59. Мельниченко Г. В. Концептуальні засади розвитку навчально-пізнавальної компетентності в опрацюванні теоретичних курсів у межах модульної технології навчання / Г. В.Мельниченко // Наука і освіта 2008. – № 4-5. – С. 164-167.
60. Мочерний С. П. Поняття «методологія» та його структура / С. П. Мочерний // Психологія і суспільство. – 2002. – № 2. – С. 58-82.
61. Мерлин В. С. Психология индивидуальности: Избранные психологические труды / В. С. Мерлин. – М. : Издательство Московского психолого-социального института. – 2005. – С. 256.
62. Немов Р. С. Психология в 2 т. / Р. С. Немов. – М., 1994. – Т. 2. – 576 с.
63. Низовець О. А. Особистісні детермінанти розвитку комунікативної компетентності майбутніх психологів: автореф. дис ... канд. психол. наук: спец. 19.00.07 / О. А. Низовець . – Київ, 2011. – 20 с.
64. Основи психології. [за ред. О. В. Киричука та В. А. Роменця]. – К. : Либідь, 1995. – 632 с.
65. Осичка О. В. Сми́слоспри́няття особистості під час життєвої кризи / О. В. Осичка // Наука і освіта. – 2009. – № 8. – С. 86-90.
66. Панок В. Г. Зміст підготовки практикуючих психологів / В. Г. Панок // Основи практичної психології [за ред. В. Панка, Т. Титаренко, Н. Чепелевої]. – К. : Либідь, 1999. – 354 с.
67. Пахомова Т. Літературна компетенція в контексті вивчення іноземної мови / Т. Пахомова // Наука і освіта 2001. – № 1. – С. 123-125.
68. Равен Дж. Компетентность в современном обществе. Выявление, развитие и реализация / Дж. Равен. – М., 2002. – 278 с.

69. Родина Н. В. К проблеме соотношения понятий «копинг-стратегии» и «защитные механизмы» / Н. В. Родина // Актуальні проблеми соціології, психології та педагогіки. – 2006. – С. 98-104.
70. Руженцева В. І. Політико-ідеологічні ідентифікації українського студентства: фактори впливу // В. І. Руженцева // Український соціум. – 2005. – № 1(6). – С. 44-53.
71. Руснак О. М. Структура організаційно-педагогічної компетентності вихователів з навчання дітей української мови в етнопонаціональних закладах / О. М. Руснак // Наука і освіта. – 2008. – № 4-5. – С. 101-106.
72. Сартакова Е. М. Социально-личностные компетенции и условия их развития. <http://www.jurnal.org/articles/2008/ped23.html>
73. Татенко В. О. Суб'єктно-вчинкова парадигма в сучасній психології / В. О. Татенко // Людина. Суб'єкт. Вчинок: Філософсько-психологічні студії / За заг. ред. В. О. Татенка. — К. : Либідь, 2006. — С. 316-358.
74. Ханецька Т. І. Культура мовленнєвого спілкування майбутнього психолога. Практична психологія в системі вищої освіти: теорія, результати досліджень, технології: кол. монографія – К. : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2009. – С. 95-103.
75. Шарапов А. О. Развитие профессионального самосознания практического психолога образования в процессе обучения в вузе: автореф. дис...канд.психол.наук спец. 19.00.07 «Педагогическая психология» / А. О. Шарапов. – Белгород, 2000. – 25 с.
76. Шевченко Н. Ф. Становлення і розвиток професійної свідомості психологів на етапі вузівської підготовки / Н. Ф. Шевченко // Наука і освіта. – 2001. – № 1. – С. 85-88.
77. Шумская Л. И. Компетентностный подход в оценке социальной зрелой личности : возможности и ограничение / Л. И. Шумская // Ананьевские чтения. – 2003. – С. 367-368.
78. De Longis, A. & O'Brien, T. An interpersonal framework for stress and coping: An application to the families of Alzheimer's patients. In: M. P. Stephens & J. H. Crowther, eds. Stress and Coping in Later-Life

Families, pp. 221–239. Washington, DC: Hemisphere Publishing Corp.

79. Tuning Educational Structures in Europe. Line 1. Learning Outcomes. Competences. Methodology. 2001 – 2003. Phase 1/ [http: // www.relintdeusto.es/TuningProject/index.htm](http://www.relintdeusto.es/TuningProject/index.htm).
80. Carver C.S., Scheier M.F., Weintraub J.K. Accessing Coping Strategies: A theoretically based approach // J. Pers. and Soc. Psychol. 1989. – V. 56. – P. 267 – 283.

Підсумкова контрольна робота
„ПСИХОЛОГІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ПСИХОЛОГА”

ПІБ.....

Факультет.....

Група.....

1. Психологічна компетентність це: _____

На твердження існує одна або декілька вірних відповідей.

2. Основна методологічна вимога до вивчення психологічної компетенції полягає у:

- А) укладенні адекватного методичного комплексу дослідження психологічної компетентності;
- Б) наданні цілісного уявлення про закономірності формування та внутрішні зв'язки структурних компонентів психологічної компетентності особистості
- В) створенні емпіричної моделі психологічної компетентності психолога

3. Психологічна компетентність характеризує об'єм професійних знань та умінь в галузі психології

- А) так
- Б) ні

Напишіть своє ставлення до проблеми:

4. Розкрийте основні відмінності між психологічно компетентним та психологічно некомпетентним психологом.

5. Продовжить тезу К. О. Абульханової-Славської про те, що особистість як суб'єкт діяльності може пристосовувати свої індивідуальні особливості, здібності до ... (*конкретних задач життєдіяльності*) Обґрунтуйте свою відповідь .

6. Обведіть літеру правильної відповіді.

Теорія метаіндивідуальності отримала розвиток у працях В. С. Мерліна

А) Вірно

Б) Невірно

Оберіть вірну відповідь та обведіть літеру.

7. 37 видів компетентностей були виділені:

А) В. С. Мерліним

Б) Дж. Равеном

В) В. В. Бойко

8. Психологічна компетентність психолога має структуру:

А) П'ятикомпонентну

Б) Чотирьохкомпонентну

В) Двохкомпонентну

9. Чи є вірним твердження, що інтегральний конструкт психологічної компетентності операціоналізується як баланс між сприйняттям проблемності ситуації, пов'язаної з виникненням певних життєвих труднощів, та дій суб'єкту з організації життя в цих ситуаціях?

А) Так

Б) Ні

Оберіть відповідь:

10. Фактором ризику формування аддиктивної поведінки є підлітковий період.
Обґрунтуйте обраний варіант відповіді.

А) Вірно

Б) Ні

Продовжить фразу:

11. Психологічна компетентність є комплексною особистісною рисою, яка складається з... (чотирьох компонентів: психологічної компетентності у внутрішньосімейних стосунках, психологічної компетентності у матеріально-соціалній сфері, психологічної компетентності у валеологічній сфері та психологічної компетентності у професійній діяльності)

12. Серед формально-динамічних якостей підґрунтям для формування психологічної компетентності виступають

А) швидкість і ергічність нервової системи

Б) емоційність

В) пластичність-ригідність

Доповнити твердження, вписавши одне слово у відповідному відмінку.

Навчальне видання

БАРИНОВА Ліна Яківна

Психологічна компетентність психолога

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

для студентів 3 курсу напряму підготовки 6.030102 Психологія
освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» по підготовці до лекційних та
практичних занять

В авторській редакції

Електронне видання

Підп. до друку 18.05.2018. Формат 60x84/16.

Ум. друк. арк. 2,56.

Зам. № 1759.

Видавництво
«Одеський національний університет
імені І. І. Мечникова»

Україна, 65082, м. Одеса, вул. Єлісаветинська, 12
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 4215 від 22.11.2011 р.

Тел.: (048) 723 28 39. E-mail: druk@onu.edu.ua